

uit de kunst

MUZIEK

Sam Smith zingt nieuw Bond-lied

Het is zowat een muziekgenre op zichzelf geworden: het Bond-lied. Voor de aankomende James Bond-film 'SPECTRE' treedt de Britse zanger Sam Smith in de voetsporen van onder anderen Shirley Bassey, Duran Duran, Tina Turner en Adele. Laatstgenoemde won met haar 'Skyfall' een Oscar, Golden Globe, Grammy én een Brit Award. Het nieuwe Bond-nummer heet 'Writing's on the Wall', is geschreven door Smith en diens songschrijver James Napes, en zal vanaf 25 september te beluisteren zijn. De 24ste James Bond-film gaat een maand later in première.

KLASSIEK

Goerne zegt af, maar zingt wel Schubert

De Duitse bariton Matthias Goerne heeft afgezegd voor Wagners 'Tristan und Isolde' bij de NTR Zaterdagmatinee. Komende zaterdag zou hij daar onder leiding van Jaap van Zweden de rol van koning Marke zingen. Hij wordt vervangen door Falk Struckmann. Goerne neemt de komende jaren in Hongkong met Van Zweden de rol van Wotan op in Wagners 'Der Ring des Nibelungen'. Overigens wordt Goerne deze maand wel in het Muziekgebouw aan 't IJ verwacht waar hij twee liedcycli van Schubert zal zingen.

INTERNET

Zweedse vlogger tien miljard keer bekeken

Het Zweedse YouTube-fenomeen PewDiePie heeft als eerste de mijlpaal van 10 miljard views op zijn kanaal gehaald. De 25-jarige Felix Kjellberg uit Gotenburg deed dat voornamelijk met filmpjes waarin hij zichzelf becommentarieert terwijl hij computerspelletjes speelt. Hij is populairder op de filmpjeswebsite dan sterren als Rihanna en Taylor Swift, met respectievelijk 7,1 en 6,2 miljard bezichtigingen. Kjellberg heeft inmiddels 2400 filmpjes online staan, zijn kanaal heeft het recordaantal van 39 miljoen volgers. Naar verluidt verdient hij er zo'n 6,7 miljoen euro per jaar mee.

ARCHITECTUUR

Rietveldprijs voor TivoliVredenburg

Muziekcentrum TivoliVredenburg van Herman Hertzberger en Patrick Fransen heeft de Rietveldprijs 2015 gewonnen. De jury koos unaniem voor het nieuwe muziekgebouw en schreef onder meer in zijn rapport: 'TivoliVredenburg getuigt ervan dat lef en visie niet tot een nostalgisch verleden horen, maar nog altijd bestaan'. Er is ook lof voor de 'wisselwerking tussen stad en gebouw'. De Rietveldprijs wordt tweejaarlijks uitgereikt aan een uitgevoerd architectonisch project in Utrecht.

Het tweedehands

Saskia Goldschmidt schetst in haar roman 'De voddenkoningin' een intrigerend beeld van de wereld van tweedehandskleding. 'Idealisme? Keiharde business.'

INTERVIEW **Joost van Velzen**

Een enorme, tot kunstwerk getransformeerde vintage reiskoffer – formaat megakoelkast – eist ondubbelzinnig de aandacht op als we het huis betreden van schrijfster Saskia Goldschmidt. "Ja, geweldig, hè? Toon Agterberg, een bevriende kunstenaar, was zo enthousiast toen ik hem vertelde over het onderwerp van mijn boek, dat hij dit spontaan voor mij heeft gemaakt. Kijk maar eens, de koffer zit vol verwijzingen naar het verhaal en is geïnspireerd op het Théâtre de la Mode dat in het boek voorkomt. Ik mag de koffer gebruiken om ermee op tournee te gaan langs boekwinkels en bibliotheken."

Dat ook andere kunstenaars geïnspireerd raken van het onderwerp 'tweedehands', moet voor Goldschmidt (1954) een prettige bevestiging zijn, nu net haar boek verschenen is. In 'De voddenkoningin' volgt de lezer via de sterke ondernemersvrouw Koko de opkomst en ondergang van een internationaal befaamd imperium in tweedehandskleding. Het is een boek over ambitie, ondernemerschap, vriendschap en voorwaardelijkheid. En een aanzet toch ook om eens na te denken over duurzaamheid. En idealisme. Of allebei.

Wanneer wist u: ik heb een roman te pakken?

"Ik had een jurk nodig voor het Boekenbal, daar begon het mee. Mijn allereerste Boekenbal, waar ik voor was uitgenodigd vanwege mijn boek 'Verplicht gelukkig' (een familieportret uit 2011, JvV). Daarvoor ging ik naar de winkel van Laura Dols, de koningin van de tweedehandskleding en bovendien een oude schoolvriendin van mij. Allebei jong en onhandelbaar vroeger, dat schiep een band en die bleek er nog steeds te zijn. We raakten eindelijk aan de praat over haar werk en toen zij mij vertelde hoe die handel een beetje in elkaar zat en wat zij allemaal meemaakte, realiseerde ik mij gaandeweg: 'Ja, maar Lau, hier zit een boek in'. De dramatiek van een jonge vrouw die de wereld van mannen binnenvalt; hoe heeft ze dat gedaan? Vervolgens ben ik mij uitgebreid gaan informeren, zocht allerlei handelaren in vodden op, ging op bezoek bij sorteerderijen, interviewde talloze mensen uit de tweedehandsbranche. Ik verzamel altijd eerst informatie. Ik word geprikkeld om te schrijven als er iets te onderzoeken valt. Maar het is begonnen met die jurk, met Laura Dols en vervolgens met de verhalen die al die mensen mij verteld hebben."

De tweedehandskleding, de recycle-industrie, de vintage; het is weer helemaal in. Je kunt zeggen dat de hergebruikconomie zichzelf ook recycled. Heeft u daar een verklaring voor?

"Tot ver in de jaren zestig was tweedehandskleding enkel iets voor armoedzaaiers. Rommel, rotzooi, niemand wilde daarmee worden geassocieerd. Eind jaren zestig kwam daar verandering in met de opkomst van Britse ontwerpsters als Mary Quant en later Vivienne Westwood. In die stroom zijn tweedehandskleden ongeloflijk hip geworden. Maar voor de

Saskia Goldschmidt: 'De recycle-industrie is een enorme mannenwereld.' FOTO PATRICK POST

'Ik word geprikkeld om te schrijven als er iets te onderzoeken valt'

wereld die erachter zit was nooit veel aandacht. Die hippietijd van eind jaren zestig, begin jaren zeventig staat toch vooral voor studentenopstand, seksuele bevrijding, pacifisme. Niet voor dit fenomeen.

"Dat hergebruik nu een ervaring kent, heeft denk ik te maken met het feit dat we ons bewust zijn van de overproductie. Ik besepte dat toen ik die enorme opslagloodsen voor kleding bezocht. Wát een voorraad! Hoe krijg je dit ooit in een mensenleven verkocht, vroeg ik me af. Dat we omkomen in de kleren is een belangrijke oorzaak van de populariteit van tweedehands. En de wetenschap dat kleding

Saskia Goldschmidt: 'De voddenkoningin', uitgeverij Cossee, Amsterdam. 375 blz, € 19,95.

ideaal

'Wat een voorraad! Hoe krijg je dit ooit in een mensenleven verkocht, vroeg ik me af.'

te laten ontsnappen aan de stereotypering van hun cultuur, sekse en leeftijd en dat de wereld van de kunsten niet nieuwsgierig is naar andere culturen. "Theatergroepen en instellingen voor kunsteducatie zijn vaak nog witte bolwerken." Aldus Saskia Goldschmidt 17 jaar geleden. Er is niets veranderd.

"Nou, er is wel een 'soort doorstroming' op kunstopleidingen van mensen met een niet-westerse achtergrond. Maar in de wereld van de kunsteducatie ben ik niet meer zo thuis. Dat kan ook niet, want die zijn allemaal weggesaneerd. Verschrikkelijk. Echt verschrikkelijk. Maar om op je vraag terug te komen: Ja – en we zien dat weer aan de Zwarte Pietdiscussie: er wordt nog altijd te weinig vanuit het perspectief van niet-witte mensen gekeken."

Waren de mensen die u voor de research van het boek sprak, de handelaren, de sorteerdere, ook idealistisch? Wat is er kenmerkend aan die tweedehandskledingbranche?
"Het is een enorme mannenwereld. De grote handel dan. Zodra het verwatert, kleiner wordt, komen de vrouwen in beeld. Maar de core business, dat zijn mannen. Als ik die sorteerdere vroeg of ze zich zakenman noemden, dan zeiden ze ja. Vroeg ik de eigenaren van tweedehandswinkels of ze zich zakenvrouw voelden – het waren meestal vrouwen – dan ontkenden ze dat. De inzamelers, de liefdadigheidsorganisaties, houden graag een idealistisch beeld in stand, met een beetje dat imago nog van inzamelen van kleren voor arme landen. Die hebben baat bij dat beeld. Maar in werkelijkheid is het keiharde business."

'De voddenkoningin' bevat aspecten van bestaande personen en situaties, maar uw roman is fictief. Wat vindt u van het verschijnsel dat tegenwoordig bijna alles 'waar gebeurd' moet zijn in de kunst?

"Er is een enorme honger naar. Die behoefte ligt in het verlengde van het individualisme, de ik-cultuur. Maar weet je: Ik vind het totaal niet relevant of iets wel of niet waar gebeurd is. Het gaat erom dat het gebeurd kan zijn. Je moet de werkelijkheid van het verhaal worden ingetrokken, wat niet betekent dat zo'n verhaal niet weerbarstig mag zijn, niet moeilijk mag zijn. Ik bedien me wel eerst uitvoerig van de werkelijkheid. Philip Roth zei hierover eens: Ik spring altijd eerst een tijdje op de duikplank van de werkelijkheid en dan spring ik in het water van de fictie."

veel te goedkoop is, door een systeem van slavenarbeid. Alleen consumenten kunnen daar iets aan doen door vervelende vragen te stellen: Waar komen deze kleren eigenlijk vandaan? Tweedehandskleding kopen kan een deel van de oplossing zijn."

Hergebruik en duurzaamheid is het nieuwe idealisme.

"Zeker. En ik ben enorm blij dat dit idealisme door internet ook gemakkelijker is te realiseren. Ik vind het hoopgevend dat ook jongeren ermee bezig zijn, dat duurzaamheid en fairtrade hip zijn."

We praten over een relatief kleine elite. Te klein om de wereld te redden.

"Het is een onderstroom, ja. En intussen is de economie wel zo neo-kapitalistisch als de pest. Alleen een grote beweging van consumenten kan bijdragen aan verandering."

Maakt idealisme, of een gebrek daaraan, een belangrijk deel van uw leven uit?

"Ik vind dat je al dankbaar moet zijn dat je er überhaupt bent. Maar dat heeft natuurlijk ook met het oorlogsverleden van mijn familie te maken, dat ik zo denk. Ik vind dat je niet alleen voor je eigen plezier moet leven, dat je meer dan alleen voor jezelf moet leven – iedereen moet dat op zijn eigen manier proberen te doen."

U doet het als kunstenaar en theaterdocent. En consequent. In 1998 zei u tegen deze krant dat theater een manier is om mensen

De strijd van Kok gaat nog altijd door

tv Willem Pekelder

Wim Kok verbijt zijn tranen bij zijn terugblik op de Srebrenica-genocide.

Het was de turbulentste periode in de naoorlogse parlementaire geschiedenis: de twee paarse kabinetten. De PvdA verloor haar ideologische veren, Nederland werd een neoliberale land met geprivatiseerde publieke taken, Srebrenica viel, Pim Fortuyn kwam op en werd vermoord en Willem-Alexander trouwde met een Zorreguieta.

Begrijpelijk dat 'Andere tijden' (NTR/VPRO) een tweeluik wijdde aan die jaren 1994-2002. De focus lag op de minister-president: 'De strijd van Kok'. We zagen een open, weifelende, soms gekweld oud-premier. De marktwerking was te ver doorgeslagen, vond hij. Dat Máxima haar vader moest missen bij haar huwelijk, leek nog steeds aan Wim Kok te vreten, al wist hij dat een ander besluit ónmogelijk was. En bij het dossier Srebrenica moest hij zijn tranen verbijten. "Dat boek met dat inktzwarte laatste hoofdstuk gaat nooit dicht. Dat geldt voor velen, maar ook voor mij." De paarse kabinetten zijn voorbij, maar de strijd van Kok gaat door, zoveel werd duidelijk.

Een indrukwekkende terugblik, waarin twee dingen opvielen. Allereerst de tragiek van het voortschrijdend inzicht: op het moment zelf neemt de politiek met de beste bedoelingen besluiten, die achteraf op drijfzand lijken te berusten. Zo bleek nu dat er nooit een verkenningmissie naar Srebrenica was gestuurd voordat Dutchbat er heen ging. Ook voor Kok was dat nieuws. Eveneens onbekend, althans bij deze kijker, was dat de luchtsteun bij Srebrenica onder meer fout liep omdat overste Karremans de formulieren verkeerd had ingevuld.

Het tweede dat opviel was de

soms krampachtige wijze waarop Kok de regie in handen trachtte te houden. Met wisselend succes. Bij de affaire Zorreguieta lukte hem dat wél. Kok wist met steun van Beatrix de kroonprins te weerhouden van een huwelijk in Zuid-Amerika, en na Willem-Alexanders flater met de Videla-brief belde Kok hem woedend uit bed. Zelfs het 'je was een beetje dom' van prinses Máxima bleek geregistreerd. Verder waren deze 'Andere tijden'-specials vooral een adequate samenvatting van de paarse geschiedenis. Met een nog steeds humoristische Melkert en een zichzelf relativerende Kok. Dat hij in z'n eentje de derde weg had uitgevonden – wat Blair en Clinton beweerden – vond hij flauwekul.

Over het afschudden van de ideologische veren (en de dramatische electorale gevolgen daarvan) had ik Kok graag meer horen vertellen dan 'als je regeert, maak je vuile handen', evenals over de missers rond de beveiliging van Fortuyn. En het was jammer dat Jan Pronk ontbrak. Hij nam rond het Niod-rapport over Srebrenica de regie uit Koks handen ('we hebben gefaald'), waarna het, volgens ingewijden, nooit meer goed kwam tussen die twee.

Waarmee het vermoedelijk ook nooit meer goedkomt is 'De fractie' (VPRO). De tweede reeks lijdt aan hetzelfde manco als de eerste: de politieke kwesties zijn te lullig. Of zo onbegrijpelijk en gortdroog – zoals deze week Tim Snels uiteenzetting over ABN Amro – dat je erbij in slaap valt. Er zit geen vaart in 'De fractie', zelfs niet als ze op Sail zijn. Het draait maar om branding, marketing en de juiste oneliners. Misschien is dat een afspiegeling van de échte politiek, maar tot een meeslepend drama leidt het bepaald niet.

Ook voor Kok was het nieuws dat Srebrenica niet van tevoren was verkend

advertentie

museum van boijmans beuningen

laatste week t/m 13 september

Design Derby

sierlijke Belgische art nouveau vs. nuchter Nederlands Droog Design

www.boijmans.nl